

בין הפוגה להפוגה

דברים במועצה המדינית
הזמנית מיום א' בתמוז
חש"ח - 8.7.1948

נאום משה שרת

8.7.1948

doc00627

ישיבת המועצה האחרונה נחקיימה ביום ב' בערב, ובה אושרה הצעת הממשלה בדבר קווי החשובה להצעותיו היסודיות של המחוון מטעם האו"ם, הרוזן ברנאדוס. לפתחה נמסרה החשובה הזאת, מנוסחת בכחב, לידי המחוון וכחב החשובה נחפרסם בעתונות. המחוון ענה על החשובה בכחב, וחשובתו תחייב את חשובתנו אליו.

אך העניינים לא הוסיפו להתפתח לפי מסלול זה של חילופי-דעות על הבעיות המדיניות הגדולות של מדינת-ישראל ושל ארץ-ישראל כולה, כי בינתיים הועמד על הפרק ענין החפוגה בכל הודיות ובכל חריפות. הממשלה דנה על שאלת זאת פעמים אחדות והגיעה למסקנות מסוימות. המסקנות נמסרו לידיעת המחוון בפגישתנו אחו אחסול. נדברנו אחו, שמועד הפירסום של עמדתנו לגבי השאלות, הכרוכות בתידושת של החפוגה, יחיה היום בשעה 4 אחת"צ, ואכן, נמסרו הדברים לפירסום ב-4 אחת"צ. וגם הוא מסר לפירסום את סיכום עמדתנו ואח סיכום העמדה הערבית. יש להניח, שגם הערבים פירסמו את שפירסמו.

בשאלת הארכת החפוגה כשלעצמה, על פני כל הארץ, היחה עמדת הממשלה הזמנית חיובית. הממשלה תחליטה להודיע למחוון, שהיא מוכנה

לחארכה ההפוגה, ובמו"ם בע"פ שתיח לנו, נקבע שההפוגה חוארך, אם גם הצד שכנגד יסכים לכך, ל-30 יום, החל מיום ו' שעה 10 בבוקר לפי שעון ישראל (ז"א סחר).

היו שתי שאלות, שהעיקר עלינו ביחוד לרגל חנאי ההפוגה או לרגל אי-סילוי חנאי ההפוגה. הראשונה היתה שאלת העליה והשניה - שאלת הנוגעה במיוחד לירושלים: אמפקח חמים לירושלים. בשאלת העליה הודענו, שאיננו רואים אפשרות לחמשיך באותו משטר, חכופת הסגר במחנות על עולים בגיל גיוס, דבר שלא ייתכן משום בחינה אנושית. ולאחר מו"ם קצר הסכים הסתווך, לבטל את ההגבלה הזאת ולאפשר לנו להביא אנשים בגיל גיוס, - אותם האנשים שהוא יתשוב שמוחר לנו להביא לפי החגבלה הידועה - כדי שיתיו חפשיים בארץ, ואנו נקבע שיטת מסויימת של בדיקה נסיונית מזמן לזמן, המבטיחה שאנשים אלה אינם מחגיגים לצבא. זהו חנאי מפורש סתאי ההפוגה - באופן שאותם האנשים שהוכנסו למחנות, יצאו סחר לחמשי, בין אם ההפוגה חוארך בין אם לא חוארך.

לגבי השאלה השניה חמצב הוא כוח, שתשלמונות הערביים הנוגעים בדבר, שלמונות עבר-הירדן ועיראק, - באשר עבר-הירדן חולשה על חחנה לאמרון ועיראק חולשה על מקור חמים בראש-העין, - לא איפשרו את חזרת חמים לירושלים. הסתווך הודיע כמה פעמים לממשלות אלה ולשלמונותיהם חצבאיים, שהוא רואה בזה הפרת ההפוגה, אך הדבר לא סודר. סוף-דבר הוא, שהסתווך הסכים להצעתנו להודיע על הדברים למועת-חבטחון ושלח אחסול מברק לנשיא מועצת-חבטחון. בו הוא קובע, שבעיבוב חזרת חמים לירושלים יש משום הפרת ההפוגה וחוא מבקש, שמועת חבטחון חסמיע בענין זה דברים ברורים בקשר לחידושה של ההפוגה.

רצוני להוסיף: ידוע לנו ממקורות מוסמכים, שאין דיוקם מוטל בשמן ספק, שעמדתה של ממשלת עבר-הירדן בשאלת חזרת חמים נקבעה על-פי

חוות-דעתו, או על-כל-פנים נסתיעה בחוות-דעתו של הנציג הבריטי
בעבר-הירדן, שמצא שאין זה פירוש נכון של חנאי האפוגה לומר, שהם
כוללים חידוש הספקת-חמים לירושלים. המחווך נקם עמדה מנוגדת לכך.

מלבד שאלת החפוגה בארץ כולה, עמדו לדיון כמה שאלות חנוגעות
להצעות הפירוז של המחווך, (א) ירושלים; (ב) מסילת-הברזל מחיפה
לירושלים; (ג) שטח הנמל בחיפה; (ד) בתי-החזיקים בחיפה. כל עצם ועצם
וניסוקו עמו. על כל אחד ואחד היה דיון ובו נקבעה עמדתנו הברורה.

ביחס לעיר ירושלים: (א) הודענו, שאנו מוכנים לדון בהצעת
פירוז, ולא נתנו קריין את תשובתנו הסופית בשאלה זו. ביררנו בינחיים
את חנאי-הפירוז, שנבקעו בנוסחת ברורה למדי. נקבע, שהכוונה היא
לפירוק הכוחות הצבאיים היהודים והערבים, או ביטולם או סילוקם מן
העיר העתיקה. אנו הודענו, שלא יוצאו ולא יסולקו יהודי ירושלים
המגויסים ומזויינים כיום להגנתה. אך הכוונה היא, שחוך תקופת
הפירוז, וזו צריכה להיות תקופת מסוימת מוגבלת בזמן, לא יפעל כוח
יהודי ולא כוח ערבי בחתומי העיר ירושלים. והכוונה תהיה לעיר ירושלים
כולה.

(ב) נקבע, שבתקופת הזאת יפעל בחתומי העיר כוח צבאי בינלאומי
להגנתה, לשמירת הבטחון בה.

(ג) נקבע, שגם בזמן פירוז תפעל בירושלים משטרת יהודית
באזורים היהודיים ומשטרת ערבית באזורים הערביים.

(ד) נקבע, שבתקופת הפירוז לא יתערבו השלטונות הצבאיים
הבינלאומיים התערבות כלשהי במינהל העיר, ולגבי מינהל העיר והשליטה
המשטית על חלקיה השונים יישמר הסטאטוס-קוו, זאת אומרת, היהודים
יוסיפו להתזיק בכל אותם חלקי העיר שהם מחזיקים בהם כיום, בלי כל
שינוי בתקופת הפירוז.

8.7.1948

נאום משה שרתוק

doc00627c

(ח) נקבע, שכל ענין הפירוז איננו חורץ מראש את מעמדה של ירושלים לעתיד-לבוא ואת סחרונה הסופי של בעיית-ירושלים, ושמשלת-ישראל שומרת את כל זכויותיה ואת כל חביעותיה לגבי הפתרון הסופי.

(ו) נקבע, שכחום תקופת הפירוז רשאים הכוחות הצבאיים של ישראל להתזיר את המצב לקדמותו מבחינה צבאית, כפי שתיה ערב אחתלת הפירוז.

אלה הם החנאים שנקבעו סחוך בירור ונרשמו, בלי שחבוא לעת-עתה הסכמה של ממשלת-ישראל על הפירוז כשלעצמו. אך ממשלת הסכימה, שבמקרה שחצר שכנגד לא יסכים להאריך/אח ההפוגה בארץ כולה, תחא ממשלה הזמנית לישראל מוכנה - במידה שהדבר חלוי בה - להאריך את הפוגת-האש בירושלים, כדי לאפשר המשך המו"מ על פירוז וכו' לאפשר אחר כך את הגשמת ההסכם על הפירוז, אם יושג הסכם כזה.

יתר-על-כן, לגבי הארץ כולה, החליטה הממשלה הזמנית להיענות לבקשתו של המתווך, שאם לא יוסכם על הארכת ההפוגה לתקופת מסויימת - והמדובר היה על 30 יום - תחיה הממשלה הזמנית מוכנה להסכים להארכת ההפוגה ל-3 ימים, כדי לאפשר חוך שלושת הימים האלה, זאח אומרת יום ו' שבת ויום א', את הוצאת המשקיפים והמפקחים של או"ם ממקומותיהם ומ-עמדותיהם, כדי שיוכלו להתלק מהמקומות האלה בשלום ולא חוך סיכון חיייהם.

אשר להצעות-פירוז אחרות - חודענו, שאנו סחנגדים לכל פירוז שחוא של מסילת-הברזל בין חיפה לירושלים, במידה שחיא עוברת בחחום ישראל. לעומת זה, אם יש צורך לאו"ם להביא אספקה לירושלים - חן בשביל האוכלוסיה וחן בשביל הכוח הבינלאומי - נחיה מוכנים לאפשר מעבר חפשי ובסוח לרכבות ולשיירות בדרכים, שימיעו אספקה חחת דגל

8.7.1948

נאום משה שרתוק

או"ם ובחסות או"ם על פני השמח שלנו, בלי שהדבר יגרום לאיזה פירוש שהוא. הסתיוך תודיע, שהוא מסתפק בזה לחלוטין ושלא היתה כוונתו ליוחר מזה.

אני רוצה להוסיף, שאחר מתנאי הפירוש כשלעצמו הוא - שאנחנו רשאים להוביל כל אספקה, חוץ מחמרי-מלחמה, בדרכים העוברות על פני השמח שהוא תחת שליטתנו כיום, ושיש בכלל להבטיח לירושלים בחקופת הפירוש אספקה מזון, דלק וחמרים חיוניים אחרים, שאינם מיועדים לשימוש צביא, בלי כל הגבלת הכמות, ולא לפי העקרון שנקבע בזמן ההפוגה, שיש לשמור על מכסה מסויימת שלא יוטב ולא יורק מצבנו סכפי שהיה קודם.

אשר לנמל חיפה - הודענו על אי-הסכמתנו לפירוש שמח הנמל, באשר אנו רואים בזה הפקעה, לפחות מסויימת, של שמח נמל זה מרשותנו הגמורה והחמשית. אמנם הרוזן ברנאדוס הסביר, שפירוש שמח נמל חיפה אין פירושו הפקעה הנמל מריבונותה של ישראל ואין פירושו שינוי כלשהו בסדרי עבודת הנמל; הנמל נשאר בהנהלת ממשלת-ישראל, אך שם יימצא צבא בינלאומי ולא צבא-ישראלי, ואין הנמל יכול לשמש להכנסת נשק וחמרי-מלחמה. את ההצעה הזאת דחינו, אך אמרנו: במקרה שירושלים תפורז ויהיה צורך להיזקק לנמל חיפה לשם פריקת המסענים המיועדים לאוכלוסיה ירושלים בשלטון או"ם, נהיה מוכנים לעיין בחסדרים שיאפשרו את פריקתם של מסענים אלה בחנאים של במחון, בלי שנזדקק לפירוזו של איזה שמח שהוא.

לבסוף הודענו את אי-הסכמתנו הגמורה לפירוזם של בחי-הזיקוק, וכל פרשת הדיון על הפירוז ליווינו בהסברה, שאם גם מוכנים אנו לעיין באפשרות של הכנסת צבא בינלאומי לירושלים - הרי הדבר יהיה מוגבל אך ורק לתחומה של ירושלים, ובשום פנים לא נסכים לראות איזה צבא שהוא לא-ישראלי בחיפה או באיזה חלק אחר של מדינת-ישראל ובשטחים הכבושים כיום ע"י ממשלת-ישראל.

בזה בערך נפחכם חס"ם שלנו עם המתווך אתמול. והדברים נקבעו
בכתב. תחילה הבטיח המתווך, בבואו אתמול אחר-הצהריים למשרד-החוץ,
להביא לנו כבר את חשובת הערבים לגבי הארכת ההפוגה ולגבי הפירוז.
אך בבואו היה מוכרח להתנצל, שחשובת הערבים איחרה לבוא ואינה עדיין
בפיו; היא הובטחה לו למשך הלילה, והוא הבטיח להודיעה לנו בבוקר.
בבוקר נמסרה לנו חשובת הערבים, קודם בשיחה טלפונית מתייפה בינו
ובין משרד-החוץ ואח"כ בכתב. במסירה הראשונה נאמר: (א) שהערבים דוחים
את הארכת ההפוגה; (ב) שהם דוחים כנראה גם את הארכת הקצרה של שלושה
ימים; (ג) שהם אינם נוחנים חשובת ישירה להצעת פירוז העיר ירושלים,
אבל יש לפרש את חשובתם כאומת, שהם סוכנים להסכים לפירוז העיר
העתיקה בלבד. המתווך הוסיף, שהוא מודיע מיד את הדברים למועצת-
הבטחון, וכשלעצמו, יתרכז עכשיו בבירור ההצעה שלו בדבר פירוז של
ירושלים, אם לא יקבל הוראות אחרות. אחר-כך הוסבר לנו, שהוא ינסה
לברר, אם בכלל סוכנים הערבים לתת הסכמה עקרונית לפירוז ירושלים,
ואז ייכנס חס"ם אחם על פרטים; אם לא - הרי יש לראות את הדבר כנכשל
לפי שעה.

מתוך החומר שהומצא לנו אח"כ בכתב ושיש בו סיכום מסויים,
כנראה לא-מלא, של חשובת הערבים - באשר הם הבטיחו להמציא את חשובתם
המנוסת בכתב רק מחר - אפשר ללמוד משהו על גישת הערבים לעניין.
סענת הערבים היא, שהם אינם רואים אפשרות לעצמם להאריך את ההפוגה נוכח
הנסיון שהיה להם ב-4 חשבועות האחרונים. יש להסיק מזה, שהערבים
ינסו להצדיק את הפרתם או הפסקתם את ההפוגה על ידי כל מיני חטאים
שלנו כביכול בהפרת ההפוגה במשך ארבעה שבועות, אם כי ארבעה שבועות
אלה מלאים כריסון מקרים של הפרת ההפוגה בידי הערבים, הפרות קלות
והפרות חמורות וגם חמורות מאד, שגרמו לקרבנות-אדם שלנו בכל חלקי-
הארץ לרבות ירושלים.

8.7.1948

doc00627f

אשר לשאלת ירושלים, הרי הערבים מסבירים בחשובה שנחנו
לסתיו, שקדושת ירושלים מוצמדת בעצם בתחומה של העיר העתיקה.
העיר העתיקה נמצאת תחת שלטונם, וחוקה עליהם שידעו להגן ולשמור על
המקומות הקדושים. הם יתנו לכל דורש לגשת למקומות הקדושים לו
(וזה בשעה שער חיוס לא נחאפשרה הגישה לכולת המערבי ליהודי ירושלים
וליהודים בכלל, וישנה רק חודעה מפקד הלגיון בעיר העתיקה, שאמנם,
עד כמה שהדבר חלוי בו, מוכן הוא לפתוח את שערי העיר לחולכים לכותל,
אך איננו יכול לקבל על עצמו את האחריות, שצלפים בלתי-סדירים לא
יפתחו באש על היהודים ליד הכותל, ולכן, אם הם נכנסים לעיר העתיקה -
הם נכנסים על אחריותם ולא על אחריותנו). בחשובתם אומרים הם, שעכשיו
יש לסמוך עליהם בכל אלה, אך אם היהודים יתקיפו את העיר העתיקה, הרי
הם יחתיבו בחילול הקודש ובחפרת-השלום בעיר העתיקה. על כן אין
לראות, שהם מוכנים להסכים אפילו לפירוז העיר העתיקה, אלא רוצים הם
כנראה, שהאומות המאוחדות יסמכו עליהם, שהם ידעו לשמור על אותו שחח
ועל המקומות הקדושים הנמצאים בו.

בזה נסתיימה לפי-שעה פרשת המו"ס בינינו לבין הסתיו בקשר
לשאלות ההסוגה והפירוז. הסתיו הודיע לנו, שהוא מוציא את המקשרים
והמפקחים שלו ממקומותיהם ומשאיר חבר אנשים מצומצם בחל-אביב לשם
קשר אחנו ולשם עמידה על התפתחות העניינים. אך הממונים על הפיקוח
בעסדות שונות יסולקו גם מן השטחים של ישראל וגם מן השטחים של הערבים
בארץ-ישראל ובארצות השכנות. יישאר כאסור חבר אנשים מצומצם בחל-אביב
ואיש אחד או שנים בירושלים.

אני רוצה להוסיף בהזדמנות זו, שבינתיים נקבע הסדר וחוצא
לפועל לגבי פירוזו של הר-הצופים, הן בחלקו היהודי והן בחלקו הערבי.
בחלקו היהודי - בתחום האוניברסיטה וביח-החולים "הדסה"; ובחלקו
הערבי - בתחום בית-החולים "ויקטוריה אוגוסטה" (המכון הגרמני הידוע).

8.7.1948

בין הפוגה להפוגה
נאום משה שרתוק

doc00627g

בתחומי שני הסקטורים האלה הוחלטו אנשי-צבא בשוטרים. יש עכשיו 85 שוטרים יהודים מזויינים באוניברסיטה וב"הדסה" ואתם 20 שוטרי או"ם; ישנם 40 שוטרים ערבים בתחום בית-החולים "ויקטוריה אוגוסטה" ואתם 10 שוטרי או"ם. יש לחכות ולראות, אם הסדר זה יתקיים או לא. אנחנו לא הסכמנו לעת-עתה להתחייב בהחלפת כל השוטרים היהודיים המזויינים בשוטרי או"ם - כדי לראות איך יפול הנסיון הזה.

העניינים הנוגעים לגורל ההפוגה, לגורל הסופי, או לחידוש המלחמה בארץ - נחשבים לא רק על-ידי העובדות שנוצרו ויווצרו בארץ, כי אם גם בדיונים המתנהלים בעצם השעות האלה בלייק-סאכס במועצת-הבטחון. הבוקר קיבלנו מלגראמה מן המזכיר הכללי של האומות המאוחדות, שנשלחה על שם משרד-החוץ של ממשלת-ישראל, בה הוא מוסר לידיעתנו את הנוסח של החלטה מועצת-הבטחון, הדורשת במפגיע משני הצדדים לקבל את הצעת הסתיוך ולהסכים להארכת ההפוגה. בעת-ובעונה-אחת עם קבלת מברק זה נחקבלו ידיעות על חידוש החוקפנות הערבית בדרום הארץ. נחקבלו ידיעה על התקפה חדשה בידי הצבא המצרי נגד העמדות שלנו, שבוצעה על ידי שני טורים מסוכנים ויחידות של חיל-הרגלים וגרדה אחריה קרב בינינו לבינם. קנינו על מברקו של המזכיר הכללי, שעוד אחמול הודענו לסתיוך על הסכמתנו להארכת ההפוגה ועל הסכמתנו לדון על פירוז העיר ירושלים ושהבוקר הודיע לנו הסתיוך, כי הערבים מסרבים, וכבר נחקבלו הבוקר ידיעות על חידוש ההתקפה בידי צבא המצרים. כן הודענו, שצבאותינו עומדים הכן בכל החזיתות לפעולה נמרצת, אלא שיחד עם זה מקוניינת הממשלה הזמנית מאד לדעת, מהי ההחלטה שמועצת-הבטחון תקבל בשעת-החירום הנוכחית.

תשובות לשאלות

א. לא ידוע לי על שום צעדים שנעשו כדי להביא לארץ אלף שטרים מאיזה עם שהוא. אני מניח, שחידושות שנחפרסמו בעהונות בעניין

8.7.1948

doc00627h

זה קשורות בחכניה פירוז ירושלים. חכניה פירוז ירושלים - כפי שהבינונו מדברי המחנך - מתייבת הבאה כוח בינלאומי לשמירת העיר והגנתה; כוח זה ימנה אלף או אלף וחמש מאות איש, והכוונה היא להרכיבו מבני האומות הנ"ל. ומכיון שלא נתקבלה שום החלטה על פירוז ירושלים, יש להניח שלא הוזמן איש, ולא נקבעה עדיין שום עובדה בענין זה.

ב. השאלה היא עכשיו גורל ההפוגה, ולא האיסטוריה של מה שקרה במשך ארבעת השבועות האחרונים. אם להיכנס בויונים ספורטים על כל מיני דברים שקרו - יכולות להיות הערכות שונות לגבי כמה וכמה עניינים. יש דוגמות הותכות לכך, שכל הזמן לחצנו בקשר למקרים כאלה. אחת הדוגמות היא ענין מניעת המים לירושלים. בענין זה השגנו מניח ישירה של המחנך לנשיא מועצת-הבטחון, שהיא צעד יעיל יותר מאשר הפניה שלנו. נראה מה יהיו תוצאות הפניה הזאת.

אשר לגורל ההפוגה - השאלה היא, אם מועצת-הבטחון השחמט בסמכות, שיש לה לפי סעיף ז של מגילת האומות המאוחדות, לנקוט בצעדים מסויימים כלפי הצד הממרה את רצונה בענין שמירת השלום ומניעת המלחמה. הענין עומד לפני מועצת-הבטחון. המשלחת שלנו עומדת בקשר אמיץ עם כל המשלחות, שיש להן אוזן קשבת לדברינו; וצריך לראות מה יוחלט ומה תהיה הפעולה בעקבות ההחלטה. איננו מסתלקים מראש משום חקוה להשיג את התערבותו של מוסד כמועצת-הבטחון למען השלום והצדק, אך אסור לנו להשלוח את עצמנו בחקוה כאלו, כי אנחנו למודי-נסיון.